

Edukacija e romane čhavengi ande Evropa

*Implementacija e
Rekomandacijaki 2000 (4)
Pal e edukacija
e romane čhavengi ande Evropa*



COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

Sar si o Konsilo

Politikano thaj Legalno Kadro

O Konsilo le Evropako astardjas peski buki e romenca ando berš 1969 vaš i adoptacija e anglune lileski pal e "situacija e Romengi thaj e Phirutnengi ande Evropa". Ando berš 1983 o Konsilo organizisardjas o angluno trainingo vaš e sikljarne save keren buki e Romane čhavenca. Ando berš 1993 i romani populacija sas deklarisardi Evropaki minoriteta.

I Rekomandacija (2000)4 pal i Edukacija e Romane Čhavengi ande Evropa sas adoptisardi katar o Komiteto le Ministrongo andar o Konsilo le Evropako. O projekto Edukacija e Romane Čhavengi astardjas ando berš 2002 e skoposa te implementisarel pes kado oficialno lil. O maj vašno kotor andar i rekomandacija del дума pal: o prinžaripen e romengo sar minoriteta, trainingo vaš e sikljarne thaj aver romane edukacijake manuša, o keripen thaj i distribucija e siklimaske materialurjengo, čhibako siklipen, studije thaj buxljaripen e informacijako pal i romani historia thaj kultura, thovipen andre e familijengo, o sikavipen e lače eksperiencijengo, o keripen jekhe edukacijake programosko ke Evropako nivelo thaj trainigosko centro.

Metode thaj Skopurja

► Politikako Keripen

O Konsilo le Evropako kerdjas jekh dokumento sar Referencijako Kadro kaj te ovel sar suplimento ke Rekomandacija (2000) 4 pal e Edukacija e Romane Čhavengi andi Evropa. O teksto si les konkreto propozicije kaj šaj te oven kerde sar guvernoski politika kaj prinžarel i romani



le Evropako tho



minoriteta; o lil kerel propozicija pal edukacijake strategije štare skopurjenca phangle jekh avereste: edukacija, socialno inkluzija, promocija e romane kulturalno identitetaki thaj kulturalno barvalimaski, zorjaripen thaj participacija e romane komunitetaki. E Referencijako Kadro si kerdo andar e manuša kaj len decizija pal i politika, edukacijake profesionalurja, civilno societeta, romane komunitete thaj manuša kaj si len intereso pe kodo.

► Praktično Metode

Evropake Bukjake kidimata

Ando eforto te žutisarel e edukacija e romane čhavengi, o Konsilo le Evropako organizisarel Evropake bukjake kidimata thaj seminarurja pal kadala teme: sikljarnengo trainingo pal i historia thaj i kultura le romengi, trainingo e romane školake medijatorurjengo, trainingo pal i relacija maškar e familie thaj e škole, akceso ki kalitativno edukacija, angluneškolaki edukacija thaj vokacionalno trainingo. Varesave bukjake kidimata sas kerde ando kadro e "trainingoske programosko Pestalozzi" kerdo katar o Konsilo le Evropako vaš i edukacija e profesionalurjengi. Rugisaras tumen te dikhen o web sito te šaj dikhen e publikacijengi lista thaj bukjake raporturi:

<http://www.coe.int/Training>



A. Alifinal

do andre

Sikavimaske Materialuri

Pedagogical Fact Sheets

O Konsilo le Evropako kerel jekh kolekcija pedagogikane fakturjengi pal e historia le romengi, pal i kultura thaj čhib. Sar e roma sas dine rigate thaj diskriminisarde but šela beršenge, e žanimata e manušenge pal lengi historia thaj kultura si inke tikne vaj na eksistuin. Ande lesko eforto te peravel e segregacija, o lažavo thaj i marginalizacija le romengi o Konsilo le Evropako zumavel te integrisarel le romen ande socijeteta. Jekh sasti rig andar kado edukacionalno proceso vaš i integracija si o prinžaripen e khetane historiaki e romengi thaj e gažengi and-i Evropa. E fakturjenge lila si kerde te žutisaren kado integracijako proceso vaš i edukacija. Von si kerde andar o trainingo e profesionalurjengo andar i edukacija; te barjarel lengo žanipen pal e romengi minoriteta andi Evropa; te informisaren e maj bute manušen thaj te putarel pes lengi godi pal i romani historia, kultura thaj čhib. Von šaj te oven dikhle vi sar pedagogikane materialurja ande škole.

Sikavimasko seto vaš i xurdelin

O Konsilo le Evropako kerdjas jekh sikavimasko seto vaš i xurdelin, jekh edukacionalno programo kerdo andar i preparacija e čhavengi te žan andi škola, (soske but roma, sinti, phirutne na žan ke xurdelin andar verver motivurja). E sikavimasko seto žutisarel te barjarel pes jekh intelektualno, emocionalno thaj socialno vazdipen ande romane komunitete vaš o keripen jekhe edukacionalno instrumentosko andar e čhave kaj si len 5 ži ko 7 berša. Kado edukacionalno žutimos del vast e čhaven te barjaren peske bazutne žanimata kaj treban len kana astaren te žan ande angluni škola, te žanen sar te sikljon, te sikaven e daden thaj e dajen pal o trebaipen e žanimasko, te barjarel e čhavengo žanipen pal i analiza thaj i kris thaj te zorjarel lengi imaginacija. E siklimasko seto arakhel pes sar jekh CD-Rom thaj si les fakturjenge lila vaš e individualne aktivitetete thaj jekh metodologijako lil vaš o tutoro/ vaj o mediatoro.





Publikacije: E roma ando Filmo

"E roma ando filmo: sar te sikavas i romani historia thaj kultura vaš o cinema" si o pedagogikano rezultato katar "Duj kurke romano cinema" organizisardo ando kadro le projektosko "Edukacija e romane čhavengi ande Evropa" thaj ande kampanija "Dosta" kerde ando berš 2006.

I publikacija si jekh buki pal i "kulturalo historia". Lako skopo si te kerel investigacija pal o modo sar e manuša andar i Evropa kaj keren filmurja sikavde vaj kerde o patreto pal o živipen e romengo thaj thode les ande imaginativno karakterurja. O skopo si te del pes zor pal jekh kolektivno analiza, kerdi katar e studenturi telal i supervizia penge sikljarnengi, pal i sasti imagina dikhli ande bare vaj tikne scene te šaj peraven pes e negativno reprezentacije, te pučel pes savi si e baza lengi thaj te kerel pes komparacija pal sar si ando realiteto. Kadaja metoda si te del vast e studenturen te ovel len jekh kritično interpretacija pal e filmurja vaj e televizijake programurja.

Bukjake Instrumenti

"O Gido vaš e romane mediatorurja thaj asistenturja" sas kerdo te del vast e mediatorurjen ande lengi sake diveski buki, te lokjarel i relacija maškar e romane komunitete (čhave thaj daja/ dada) thaj e školake administratorurja thaj sikljarne, kerindos jekh pakivalo xakjaripen thaj putarindos lači komunikacija. O rolo le mediatorosko si te putarel i komunikacija maškar i škola thaj e romane dada/ daja thaj te barjarel jekh relacija kaj žutisarel i interkulturalno komunikacija thaj o dialogo. O rezultato katar jekh





nevo rodipen sikavdjias ke mangel pes te buxljarel pes o trainigo e mediatorurjengo thaj le asistenturjengo.

D. Buki pal "o sikavimos e romane memorijako"

Kerel pes buki te barjarel pes o prinzaripen thaj te vazdel pes o intereso pal o Samudaripen e romengo, e sinturjengo thaj e kale manuŝengo ando Dujto Baro Maripen, thaj mangel pes te kerel pes prevencija pal similarno krime kontra e manuŝa maj dur. I momoria, specialno i momoria e iventurjengi kaj sas ando dujto baro maripen, ačhjon jekh senzitivno thaj dukhavno momento andar e roma. Ando projekto si te keren pes sikavimaske materialurja pal e romani historia thaj kultura, si te organizisaren pes iventurja thaj bukjake kidimata thaj vi si te kerel pes jekh web site specialno e romane memorijake. O maj vaŝno rolo kadale web sitosko si te del informacija pal o genocido e romengo. Si te ovel les vi jekh data baza pal kodoja vrjama e romane historijaki, vi si te oven thode e maj prinzarde thaj maj lačhe publikacije thaj si te ovel jekh interaktivno mapa ande savjate e thema ŝaj sikaven pesko specifiko katar o nacionalno nivelu. O web sito, sa kadja, si te del informacija pal i kurrikula, pal e sikavimaske lila kaj si, ŝkolake lila, thana memoriake thaj neve praktike kerde katar e ministerurja, e civilno societeta, e internacionalno organizacie, e muzejurja thaj e škole.

O Konsilo le Evropako implementisarel kadaja buki khetanes e Ofisosa vaŝ e Roma thaj Sinturja katar o OSCE/ODIHR.

www.coe.int/education/roma

Kooperacija e nacionalno thaj internacionalno institucijenca

O Konsilo le Evropako kerel buki pašeste e UNESCOsa, o OSCE-ODIHR, o Fondo vaš i Romani Educatia thaj i romani civilno societeta. O Konsilo le Evropako sa kadja kerdjas kontakturja le Evropake Komisijasa, e Grupasa vaš i Internacionalno Kooperacija pal i Edukacija pal o



Soske si thodo

E roma si e maj bari minoriteta andar i Evropa thaj si 10 milionuri manuša. Soske sas len jekh bibaxtali historia, e roma nakhen andar jekh politikani, ekonomikani thaj socialno izolacija. O glaso le romengo naj sas inke dosta ašundo. E maj but roma živen ando baro čhorimos thaj vi kana kerde but programuri ande palutne berša te den vast penge manušen, but andar kadala komunitete našti te oven dikhle. But roma živen telal i limita le čorimaski thaj na žanen pal ni jekh programo kaj šaj te žutisarel len te lačharen pesko živipen. Ande kadaja situacija i edukacija si but vašno andar o prinžaripen thaj vi te del pes kadale minoritetenge informacija pal e oportuniteturi kaj si te šaj vazden peske komunitete.

O projekto "I Edukacija e Romane Čhavengi andi Evropa" marel pes pal o politikano kamipen te agorisarel pes i ekskluzija thaj e dukha andar savende nakhen e roma, te barjarel jekh maj manušikani thaj inklusivno Evropa, sar phenel pes ande Evropake Konsilosko Akcijako Plano, adoptisardo ko Trinto Samito (Kidipen) ande Varšava ando berš 2005 thaj te promovisarel egalno akceso ke edukacija vaš e trataturja, e deklaracije thaj e rekomandacije.

Samudaripen, i Memoria thaj Rodipen, e Evropake Forumosa pal e Roma thaj Phirutne, thaj e OECD-osa. Kadaja kooperacija si jekh logikano proceso ko internacionalno nivelo thaj si importante vaš e finacuri, vizibiliteto thaj organizisaripen e projektosko thaj sa kadja, vaš i promocija e neve idejengi ando suportu e edukacijako e romane čhavengi.

O projekto del posibiliteto le Evropake Konsiloske te stimulisarel e nacionalno inicijative, te del kontribucija ko keripen thaj i implementacija e neve bukjaki thaj te



o andre o Konsilo

Sar parpale phenipen ke akcijako kadro kaj si maj opre, but thema membrurja, specialno andar i Centralo thaj Estikani Evropa, trebal lenge te adoptisaren nacionalno strategije te lačharen i situacija e romengi, te den дума pal lenge trebajmata ko nacionalno nivelo thaj te demonstrisaren ke kamen te implementisaren edukacionalno programurja andar lende.

O Komiteto le Ministrongo katar o Konsilo le Evropako, ande leski Rekomandacija R(2000)4 adoptisardi ande 3-to februari 2000, prinžardjas kaj si "jekh urgento buki te vazden pes neve fundacije vaš edukacionalno strategije andar e romane manuša andi Evropa". Kadaja rekomandacija si e referencijako punkto thaj vi o legalno kadro le projektosko.

O legitimiteto le projektosko sas inke jekh data prinžardo ande 20-to sesia e Konferencijaki kaj arakhle pes e Edukacijake Ministerurja andar i Evroapa ande oktombri 2000, kana e ministrurja akharde o Konsilo le Evropako, ande lengi finalno deklaracija, te sikavel specialno atencija karing e roma. Sa kadja, von sikavde ke trebal te kerel

zorjarel e maj lače neve measure. Ande aver alava, i ideia si kaj o Konsilo le Evropako naj te lel o than le themengo so si membrurja soske lengo rolo si te implementisaren e teksturja kaj adoptisarde len, i ideia si te del pes lenge žutimos te gelen maj dur peske xakjarimata te lačharen in situacija le romengi.

O projekto e Evropake Konsilosko si kerdo te šaj del bukjake instrumenti e themen thaj e NGO-urjen kaj keren buki ande kadaja aria thaj te žutisarel len te gelen maj dur pengi buki.



participacija thaj Zorjaripen • Ar

o le Evropako

pes rodimaski buki pal e edukacionalno trebajmata le romenge. O Konsilo le Evropako prinžarel i importanca kadale bukjaki thaj kerel maj dur eforturi te lačharel i edukacija e romengi.

O klučo bešel ande edukacija e romane čhavengi. I bibax-tali pozicija e romengi andi societeta avdives našti te ovel paruvdi ži kana na dena pes lenge egalno oportuniteturi ande edukacija. E škole trebal te keren buki te žutisaren e romen soske naj len pakiv ande guvernoske institucije, kado avel andar lengi historia, thaj te putaren jekh inklu-sivno thaj žutimaski atmosfera. O siklipen thaj o bešipen ande škola si i solucija vaš jekh maj lačo živipen e romane minoritetako maj dur.

► Publications

- L'éducation des enfants roms: les classes préparatoires, Martina Hornakova, DGIV/EDU/ROM(2003)3
- La formation des enseignants et la recherche, Virginie Repaire, DGIV/EDU/ROM(2003)2
- I Romani çhib andi Evropa, Mihaela Zatreanu, Dieter Halwachs, DGIV/EDU/ROM(2003)7
- Formaciake module e siklijarnenge vash i istorija, kultura thaj i romani chib, Pascale Faure – DGIV/EDU/ROM(2003)10
- Formacia vash o asistentura thaj e shkolake romane mediatorija, Calin Rus - DGIV/EDU/ROM(2004)11
- I Edukacija e Romane Çhavengi andi Evropa – Oficalno teksturja thaj aktivitete e Evropake Konsiloske pal i edukacija, Publikacija e Evropake Konsiloski – ISBN 92-871-5978-5
- Dostapi/aksesko and-i edukacia: siklijavipe vash o koncepto Kit, François-Xavier Bernard, Dominique Steinberger – DGIV/EDU/ROM(2005)7
- Referencijako kadro vaš edukacionalno politike andar e roma, Delia Grigore, Dominique Steinberger – DGIV/EDU/ROM(2005)8
- Politikano thaj legislativno kadro vash e Romane çhavengi edukacia : Textura save si referencia thaj sisteme kaj te shaj te azutisaren – DGIV/EDU/ROM(2006)11
- O Drom le Romengo, Kultura thaj Barvalimos, Jean-Pierre Liégeois – DGIV/EDU/ROM(2004)8
- I situacija e romane shkolake mediatorurengi thaj asistenturjengi and-i Evropa, Calin Rus - DGIV/EDU/ROM(2006)3
- Gido vaš e romane shkolake mediatorurja/ asistenturja, Calin Rus, Mihaela – Zatreanu – DGIV/EDU/ROM(2006)12
- Mediatorurjengo vastesko lil – Stincake aktiviteti vaš e çhave, François-Xavier Bernard – DGIV/EDU/ROM(2007)7
- Neve praktike ande edukacija e romane çhavengi, Diana Kirilova, Virginie Repaire – DGIV/EDU/ROM(2003)9
- Karing i kalitativno edukaciija e romane çhavengi: tranzicija katar i xurdelinke primarno edukacija, Arthur Ivatts - DGIV/EDU/ROM(2007)5
- Gido pal i edukacija e romane çhavengi andi xurdelin katar o Konsilo le Evropako thaj UNESCO, Arthur Ivatts, Hristo Kyuchukov – DGIV/EDU/ROM(2007)6
- Kolekcija e pedagogikane fakturjengi pal i romani historia, Konsilo le Evropako, 2008
- E roma ando cinema, Dominique Chansel, Evropake Konsiloski Publikacija, 2008



Education des enfants roms en Europe
Education of Roma children in Europe

O web sito del maj but informacija pal o projekto thaj vi jekh nevi lista publikacijengi. Šaj arakhel pes ande duj çhiba:

Anglikani: <http://www.coe.int/education/roma>

Francikani: <http://www.coe.int/education/roms>

Vaš maj but informacije:

F-67075 Strasbourg Cedex

Directorate General IV – Education, Culture and Heritage,
Youth and Sport – Division for the European Dimension

Aurora Ailincăi, Project Manager

roma.education@coe.int